

KULTURMEMER OG KULTURMINNER FRA NORGE

Kulturformidling og kommunikasjon på tvers av kulturer i den digitale verden

CULTURAL MEMORIES AND CULTURAL HERITAGE FROM NORWAY

Cultural mediation and cross-cultural communication in the digital world

Vaskó Ildikó

vasko.ildiko@btk.elte.hu

Abstract

The aim of this study is to reveal possible similarities between cultural memories and cultural memes. Cultural memes are in a sense the same type of cultural products as other cultural memories, but unlike traditional memories, memes arise on digital platforms, spread virally and thanks to their rapid course of life, most of them disappear unnoticed. But those who survive remain in our memory. The use of memes has had a rapid viral spread on the internet lately. Memes usually consist of single images or clips from movies and a piece of text and often intend to elicit humour. They spread by imitation or copying and can evolve along the way. Cultural memes are usually relatable; they can often be traced back to some social or political news, cultural event in a society. Memes play an important role in social media, has become part of the communication that challenges active engagement and feedback. Traditionally, linguistics examines written and oral language use, while in modern communication theories images play an equal role. This paper will investigate some Norwegian cultural memes and their role in communication, the connection between text and images using various examples from the internet.

Keywords: culture, cultural memories, memes, social media, tradition

1. Innledning

Det er kanskje ikke helt selvfølgelig å betrakte memer og minner som to beslektede fenomen, men det er nettopp det som jeg forsøker å vise i denne artikkelen. Jeg kommer til å argumentere for at kulturmemer på sett og vis er samme type kulturprodukter som kulturminner. I motsetning til tradisjonelle minner, oppstår imidlertid memer i en digital virksomhet og sprer seg viralt. Takket være deres hurtige livsforløp forsvinner de fleste upåaktet, men de som blir igjen, fester seg i erindringen.

Den norske biologen Dag O. Hessen mener at «Spredning av kulturelle impulser er utvilsomt et av menneskets mest bemerkelsesverdige karaktertrekk», og tillegger at «Memet er den kulturelle og dels immaterielle fetter av genet, et språklig avkom av *memory* og *gene*» (Hessen 2003, 1).

2. Kulturmemer

Hvorfor akkurat memer? Og i det hele tatt, kulturmemer – hva er de for noe? Selve ordet «mem» er ikke innarbeidet i norsk i det hele tatt, lemmaet står ikke en gang i Bokmålsordboka og Nynorskordboka (2022). I våre dager har Internett blitt en uunnværlig del av hverdagene våre. Dag etter dag leser vi nyheter på nettet, sjekker beskjeder, sender korte meldinger, enkelte ville til og med hevde at vi lever mesteparten av livet vårt på ulike sosiale media. Da er det heller ikke noen overraskende påstand at denne digitale virksomheten fester

seg i erindringen i form av ulike minner. I det ufattelig store virvar av verdensveven kan vi ofte komme over ting som griper oss, enten bare for et bittelite øyeblikk, eller vi finner noe mer oppslukende. Vi møter stadig kjente elementer som dukker opp om og om igjen, og vi legger merke til dem når de forekommer ofte, og vi lærer deres betydning. Et ansikt, et bilde eller en video på youtube sprer seg på nettet med en utrolig hastighet takket være dagens tekniske utvikling og folks ustoppelige ønske om å dele informasjon med venner og bekjente. Meningsutveksling gjennom sosiale medier utgjør et stadig større og mer interessant forskningsfelt.

Det var den britiske evolusjonsbiologen Richard Dawkins som først brukte ordet «mem» i boken *The Selfish Gene* (1976). Her beskriver han memer som enkelt enheter som har samme betydning for kultur som gener har for biologi. De inneholder kulturell informasjon, et slags mønster som blir registrert i individets minne, og som deretter overføres til andre folk. Memer kan være alle former for kulturelle fenomener som spres fra person til person, som overføres, kopieres og holdes levende i populasjoner. Begrepet mem, til tross for at det ikke står i Bokmålsordboka, har blitt et ord som brukes i sosiale medier for å referere til en helt bestemt sjanger. Men det er viktig å ha i mente at idéen om mem fortsatt er i en utviklingsfase, og at det originale begrepet i Dawkins' terminologi er anvendt i en mye bredere forstand enn ordet mem brukes i hverdagspråket. Som regel brukes begrepet «mem» om det som i realiteten er et enda snevete begrep, nemlig «Internett-mem». I de siste årene har memet fått ulike definisjoner. På ett av de populære websidene finner man følgende definisjon:

«Memes! A way of describing cultural information being shared. An element of a culture or system of behavior that may be considered to be passed from one individual to another by nongenetic means, especially imitation. »¹

I følge Dawkins har et vellykket mem tre hovedegenskaper:

- det blir umiddelbart akseptert av mottakeren
- det kan bearbeides relativt raskt
- det forblir minneverdig

Internett-memer oppfyller disse tre kravene helt perfekt. På Internett lagres det også en rekke ting som kanskje ikke er så minneverdige i begynnelsen, men ettersom vi kommer over dem igjen og igjen, lagres mønstrene i minnet allikevel. Det finnes altså ingen allmenn akseptert definisjon av hva som er et mem, likevel har man gjerne en anelse av hva det dreier seg om.

Kulturelle endringer kan ses parallelt med biologisk utvikling. Kultur gjennomgår i likhet med naturens utvikling en rekke forandringer, det er stadig noe nytt som dukker opp: Visse elementer bevares, andre blir forvandlet eller forsvinner. Selv om memer ofte betraktes som en av de populære formene for online diskurs, eller en sjanger for underholdningsformål, kan vi heller ikke se bort fra den rollen de ser ut til å spille i prosessen med å bevare kulturminner og kulturell identitet.

3. Kulturminner

Det var den franske sosiologen Maurice Halbwachs (1877-1945) som utviklet tanken om «*mémoire collective*». Ikke helt overraskende ble han kritisert for sine idéer, han forsøkte nemlig å forklare at minnet er avhengig av sosiale strukturer. Begrepet «*mémoire collective*»

¹ (<https://www.reddit.com/r/memes/>)

utgjør i dag en sentral del av studier av kulturelt minne, noe som inkluderer teorier om hvordan tradisjoner blir skapt, og hvordan kultur overføres. Og her vil jeg gjerne henvise til det som jeg skrev ovenfor om kulturmenenes skjellsettende egenskaper, de er altså i ferd med å danne en ny tradisjon. Vi skaffer oss kunnskap om tid og tanker og erfaring om verden ved hjelp av menneskelig kommunikasjon og interaksjon med hverandre. Halbwachs ideer danner utgangspunktet for 1980-tallet og Jan og Aleida Assmanns (2011) teori om kulturell hukommelse. Med kommunikativt minne forstår de hverdagslig interaksjon som samtaler, erfaringer osv, altså «the temporal dimension of everyday life» (Erlil 2011, 28). Kulturelt minne er på den andre siden knyttet opp mot materiell objektivisering.

I sin bok *Collective Memory and Cultural Identity* fra 1988 definerer Jan Assmann kulturelt minne slik:

«The concept of cultural memory compromises that body of reusable texts, images, and rituals specific to each society in each epoch, whose ‘cultivation’ serves to stabilize and convey that society’s self-image.» (Erlil 2011, 29)

Som følge av forandringer ved kommunikasjonen på Internett, tar emojis og memer stadig større plass i våre interaksjoner. Ethvert minne er relatert til den nåværende situasjonen, et kulturelt minne er altså en retrospektiv konstruksjon (Erlil 2011, 29). Denne prosessen ligner jo veldig mye på måten memer oppstår på. Massemedia og særlig sosiale medier spiller en stor rolle i denne utviklingen. Undersøkelser av sosial hukommelse følger reglene og forholdene i dagens mediekulturer. Et eksempel på dette feltet er mediarepresentasjonen av katastrofer, dramatiske og tragiske hendelser som vi er vitne til i stigende tall. Det er nok å tenke på de utallige eksempler av memer som strømmet på verdensveven i forbindelse med COVID19.

Et av de sentrale mediene for minner er litteratur. Fiktive tekster er godt egnet til å representere elementer av minnekultur. Men ved å plassere de fiktive tekstene i nye sammenhenger, kan de rekonstruere og representere kollektivt minne. Samtidig kan de også formidle ideer og innstillinger om kulturminner. Litteratur har en fremtredende plass som medium for minner i dagens mangfoldige, flerkulturelle samfunn, men sett i en interkulturell sammenheng kan det dukke opp ulike hindringer og perspektiver.

Det er faglig enighet om at et isolert individ ikke er i stand til å huske, dessuten er alt individuelt minne innebygd i en felles, sosial kontekst og ikke minst inn i språket. På samme måte som kulturminner, overlever kulturmemer også kun om de er nyttige både for enkeltpersoner og for samfunnet, i hvert fall for en subgruppe i samfunnet. Men det er en viktig forutsetning at de oppfyller sosiale krav. Memer kan bare overleve hvis de er støttet av brukere. Det forklarer hvorfor ett bilde faller bort, mens et annet lever videre, sprer seg og forandrer seg. Sammenlignet med andre tekster kan vi altså si at memer er spesielle, deres fremvekst og utvikling gjør dem unike. En stor forskjell mellom kulturmemer og kulturminner generelt sett er at Internett-memer lagres på et medium. Grunnen til at et mem kan betraktes som enestående, er at det ikke opprettes av en enkelt forfatter, slik tekster generelt gjør, men at memer derimot oppstår gjennom kollektiv semiose. Det vil si at Internett-memer bare kan eksistere fordi brukere stadig deler, endrer og varierer dem på forskjellige måter. Ikke desto mindre er det en interessant oppgave å undersøke hvordan ulike uttrykksmidler fungerer i forskjellige kulturelle kontekster.

Ett av de første spørsmålene vi bør avklare når vi vil betrakte kulturminner og kuturmemer, er hvordan vi definerer begrepet «kultur».

3.1 Om begrepet kultur

Kultur er et sammensatt fenomen og kan beskrives fra ulike synsvinkler, og det finnes følgelig en rekke definisjoner. Thomas Hylland Eriksen og Torunn Sørheim (2003) definerer

«kultur» som noe uforanderlig som overføres fra generasjon til generasjon. Samtidig må vi ikke glemme at kulturer stadig er i endring, og at kultur derfor ikke er en gitt størrelse, men noe som forandrer seg over tid. En av de første definisjonene som beskriver den klassiske oppfattelsen, ble fremsatt av den engelske antropologen E. B. Tylor i 1871. SNL siterer hans ord²:

«Kultur er den komplekse helhet som består av kunnskaper, trosformer, kunst, moral, jus og skikker, foruten alle de øvrige ferdigheter og vaner et menneske har tilegnet seg som medlem av et samfunn.»

Kultur er altså et komplekst begrep som kan oppfattes på flere måter, så vi kan neppe finne en enkel definisjon eller beskrivelse av kulturbegrepet som omfatter alle sider ved kultur, og som dekker alle synsvinkler. Ulike innfallsvinkler og teorier gjør at det finnes ulike forståelser og betraktninger. Dessuten har vi å gjøre med et begrep som har gått gjennom en del forandringer. Den berømte sosialantropologen Geert Hofstede definerer kultur som «den kollektive mentale programmering som skiller medlemmene av én menneskegruppe fra en annen» (Hofstede 1980, 21 etter Dahl 2001, 193). Den ovennevnte norske sosialantropologen, Thomas Hylland Eriksen, har i mange tiår jobbet innen dette feltet. Han legger på sin side vekt på samhandling mellom mennesker ved å si at «kultur er det som gjør kommunikasjon mulig» (Eriksen 2001, 60).

Kultur har mange forskjellige dimensjoner. Det inkluderer ideer, skikker, ferdigheter, kunst og verktøy som kjennetegner en gruppe mennesker i et gitt tidsrom; det er også troen, verdier og materielle objekter som skaper vår livsstil. Kultur brukes som retningslinjer i måten vi handler og tenker på i gitte situasjoner, og kultur etablerer en kontekst for kognitiv og affektiv atferd for hver person. Kulturen vi lever i, påvirker også våre individuelle vurderinger og holdninger, og den kan ha en effekt på praktiske aspekter ved livet. Kulturelle stereotypier påvirker hvordan folk tenker, snakker, handler og samhandler med hverandre. Kultur bestemmer hvordan folk koder meldinger, og gir dem betydninger. Med andre ord er kultur grunnlaget for kommunikasjon. Språk representerer kultur i språkbrukernes mentale tankegang. Kultur er dynamisk og konstrueres fortløpende, og den utvikles i samspillet mellom mennesker, i ulike former for sosiale praksiser og i anvendelsen av symboler og artefakter. Samfunnets skikker og synsmåter er i kontinuerlig spill og påvirker enkeltpersoners atferd i samfunnet. Det er derfor et viktig utgangspunkt å se på kultur som en dynamisk størrelse når man skal betrakte menneskets rolle.

Tar vi for gitt at samfunn og kultur er i stadig utvikling, er det rimelig å anta at ethvert kulturelt uttrykk krever en fleksibel tilnæringsmåte som forutsetter kjennskap til den tidens karakteristiske særtrekk. Lingvisten Gunther Kress (2010, 15) fremhever dette når han sier at «tegnene vi benytter når vi kommuniserer, ikke får sin mening fra faste koder som ligger nedlagt i en kultur, men at de må skapes og fortolkes på nytt hver gang de brukes, med utgangspunkt i de konkrete situasjonene og praksisene de inngår i.»

At Internett ikke kjenner noen grenser, har en betydningsfull virkning. Mennesker med ulik kulturbakgrunn møtes i globaliseringens og mangfoldets tidsalder. Slike møter gjør det mulig for nye tanker og kreative ideer å utvikle seg. Folk fra forskjellige sosiale og kulturelle miljøer kan utveksle tanker og finne meningsskapende ressurser for å diskutere emner av felles interesse, og de kan benytte memer som en passende måte å uttrykke meninger på. Mens kulturmøter av og til kan virke distanserende siden de forutsetter en viss åpenhet og nysgjerrighet, fungerer samhandling på tvers av kulturer ved hjelp av memer utmerket. Mens

² <https://snl.no/kultur>

selve språket kan være en barriere i visse tilfeller, bidrar de visuelle effektene til å øke forståelsen av kommunikasjonen.

4. Memenes gåtefulle virkning

Møte mellom forskjellige kulturer innen feltet sosiale medier er helt sedvanlig. Det er heller ikke overraskende at ordet mem brukes ganske løst for å referere til kulturelle elementer som spres på nett. I følge Patrick Davidson:

«While not all Internet memes are jokes, comparing them to online jokes makes it clear what makes Internet memes unique: the speed of their transmission and the fidelity of their form.» (Davidson 2012,133)

Vitser og morsomme historier er en del av vår kultur og har eksistert lenge før begrepet «mem» ble til. Skal de også betraktes som memer, eller har de bare noen tilfeldige fellestrekk med memer? Foreløpig er det ikke noen enighet blant forskere om slike spørsmål. I gamle dager spredte anekdoter og historier seg fra person til person, og man fortalte vitser til hverandre, slik at også vitsene spredte seg. Men hastigheten på denne spredningen fra munn til munn kan ikke engang sammenlignes med den raske spredningen og utviklingen som memene har i våre dager. Endringen i hastighet har et lignende forløp som utviklingen fra brevpost til e-post: Før i tiden, med brevpost, tok det dager eller uker før en beskjed nådde sitt mål. Nå går det på sekundet, og med bare et lite klikk kan adressaten lese meldingen.

Mem-forskere hevder at memer påvirkes av samme naturlige utvalg som naturen gjør under biologisk evolusjon. Variasjon, mutasjon, konkurranse og arv påvirker reproduksjonssuksessen til et gitt meme. Memene former mottakernes oppførsel og oppmuntrer dem til å distribuere, kopiere, videresende, overføre og bruke dem slik at de kan reprodusere og spre seg. Det er altså et vesentlig poeng med memer at de lar seg kopiere, at de spres med ulik suksess til nye bærere, og at de gjennomgår en utvikling i form av det man kan kalle memetisk mutasjon. Memer oppfører seg som replikatorer, akkurat som gener. Paradoksalt nok, jo mer variasjon memet gjennomgår, jo mer stabilt blir det. Mange iterasjoner fører til en konvensjonalisering fram til et punkt der Internettbrukere lett kan forstå memet, til og med uten noen verbal del.

Memer er med andre ord mye mer enn vi kanskje skulle tro ved første blick. De er ikke bare morsomme bilder på Internett, men et omfattende og kulturelt avgjørende fenomen som hører til hverdagene våre, og som påvirker vår sosiale atferd. Videre utgjør fenomenet et eget vitenskapsfelt, nemlig memetics.

Likevel blir memer ikke alltid allment kjent og akseptert. Innstillingen og kunnskapen til mottakerne er også avgjørende. Forståelse og godkjenning er viktig, for det er bare når mottakerne forstår og aksepterer innholdet i memet, at det neste trinnet, nemlig overføringen, kan realiseres. For eksempel vil en person som aldri har hørt om lutefisk, neppe forstå og tolke dette skiltet, fordi han eller hun ikke er i stand til å bearbeide informasjonen kognitivt.

Bruken av memer på Internett har økt eksponensielt i det siste tiåret. Memer består ofte av enkeltbilder eller klipp fra filmer e.l. og et stykke tekst; de sprer seg ved etterligning eller kopiering og kan utvikle seg underveis. Kulturelle memer som for eksempel billedkunst

og skjønnlitteratur, kan ofte tilbakeføres til åpenbare kulturminner i et samfunn.

Oppfattelsen av memer kan være forskjellig, de mest stabile kulturelle memene er nok eventyr og ordtak, altså informasjonsenheter som sprer seg i en befolkning. Slike tekstkonstruksjoner med digitalt manipulerte bilder og videofiler befinner seg på grensen mellom muntlig og skriftlig språkbruk.

føle seg knyttet til en gruppe. Det er viktig å bemerke at et mem ikke har såkalt verkshøyde og dermed ikke faller inn under åndsverkloven. Man trenger med andre ord ikke å ta hensyn til noen opphavsrett, og dermed kan man bruke, videresende eller endre det opprinnelige memet etter eget ønske. Det er også feilaktig å tolke ethvert mem individuelt, alene, isolert fra et bredere utvalg av memer som den refererer til eller er i referanse til.

Man kan lage, endre eller videresende memer bare for moro skyld, eller man kan bruke dem til å påvirke andre eller vekke oppsikt på en snedig måte. Politiske memer kan for eksempel være morsomme og med en lett fordøyelig tekst, som kan forstås av folk flest. Slik

Men hvorfor lager folk memer i det hele tatt? Det er ikke noen tvil om at man ved hjelp av memer kan uttrykke seg kreativt. Memer rommer en mulighet til å formulere en mening, en idé eller en tanke på en spøkefull måte, for så å sende den videre, ut på nettet. Det er også veldig enkelt å dele memer eller artefakter med mem, hvilket gjør at hvem som helst lett kan delta i diskursen. Ved å gjenbruke andres mem kan man også

kan de treffe et annet og kanskje bredere publikum enn andre formidlingsformer, som politiske essays, som for mange nok fortøner seg som kjedelige og utilgjengelige.

oppslagsordet «Internettmeme» et Morgenbladet som hevder at «et Internett-politikers verste mareritt på få minutter. kan et mem skape en kjempefordel for en (Morgenbladet 16.05.2013/30).

Er nynorsk viktig å lære

NAOB³ siterer under eksempel fra mem kan bli en Og like raskt kandidat»

eksempel på dette finner vi ved politiske memer, der memene kan brukes til å fornærme, erte osv. politiske tilhengere.

Et etablert mem kan brukes som erstatning for en tradisjonell tekst. Man kan bruke den til å fortelle en historie, men også til å kritisere og fornærme; interessante muligheter når det gjelder pragmatiske aspekter. Internett-memer er, som nevnt tidligere, ikke bare bilder, men tekster, og derfor har de en stor potensiell illokutiv kraft, i følge Austins pragmatiske teori (1962). Et klart

³ <https://naob.no/ordbok/Internettmeme>

Utviklingen og endringen av memer kan være av ulike typer: Man kan enten ha samme formelle elementer (et ensartet bilde) eller et fast tankesett (kreativt konsept), mens man endrer bilde og tekst slik som på de bildene under:

Det faktum at memer bare kan genereres av et fellesskap som vedtar, deler og omformulerer dem, er essensielt. Det er dette som gjør dem til memer. Med andre ord: Bare fordi en person eller gruppe personer genererer spesifikt innhold som ser ut som Internett-mem, betyr ikke det at det innholdet faktisk blir Internett-mem; bare Internettkulturen selv kan avgjøre om produktet faktisk er et mem eller ei.

Når det gjelder Internett-memer, kan vi legge merke til et spesielt samspill mellom bilde og tekst. Det er en ny, visuell og fyndig måte å kommunisere meninger og følelser på. Forholdet mellom bilde og tekst kan være av flere typer:

1. bildet er viktigere enn ordene, det har førsteprioritet
2. bildet i seg selv er ikke entydig nok, det trenges også noen ord
3. bildet og ordene samhandler i et likeverdig forhold

Å kommunisere i form av bilder i kombinasjon med enkel tekst kan virke interessant, Smileys har allerede bidratt mye til denne prosessen.

Internett-memer kan også oppfattes som meldingsleverende artefakter som bærer meninger og følelser. Den suksessrike framgangen til Internett-memer er til en viss grad forankret i deres tilsynelatende mangel på alvor, på en viktig betydning. Likevel, som jeg har hevdet tidligere, gjør memer mye mer enn bare å underholde. En voksende mengde forskning har vist at memer kan ha rekke ulike formål, som uttrykk for følelser, samfunnsbygging og, ikke minst, som politisk protest i visse kontekster.

Det er nettopp dette kommunikative aspektet ved Internett-meme-språk som gir grunn til å tro at det, akkurat som alle andre språk, faktisk kan brukes til å utvikle komplekse meldinger som kan nå fram til folk med et budskap ut over å være en umiddelbar underholdning. Hver eneste tidsalder har sine karakteristiske kulturtrekk. Det var

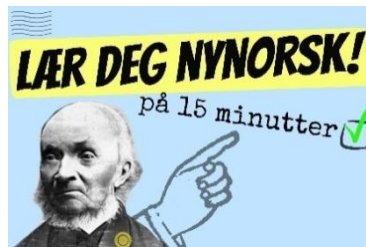
tider da tradisjoner og vaner ble overført via muntlig kommunikasjon, mens andre epoker karakteriseres ved særegne byggverk eller minneverdige begivenheter. I vår digitale, multimodale verden representerer memer et samband mellom kulturarven vi bærer med oss i vår felles kognitive bevissthet, og den moderne utviklingen.

Memer utgjør også et viktig middel for kommunikasjon som utfordrer til aktivt engasjement og tilbakemelding. Internett-memer er ikke bare visuelle og kortfattede digitale objekter som formidler meldinger, de oppmuntrer også til aktiv deltakelse i et fellesskap av Internettbrukere. Med andre ord oppmuntrer Internett-memer til en slags remiks, omskrivning og overføring.

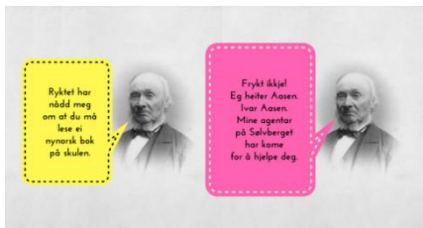

Tradisjonelt undersøker lingvistikken skriftlig og muntlig språk, mens i moderne kommunikasjonsteorier spiller bilder en like stor rolle («communication always involves a division of labour between language and image» Stöckl 2009, 204). Forholdet mellom språk og bilde er svært komplekst og i noen tilfeller vanskelig å

forklare i sin helhet. Her har så omfattende emne i detaljer, den multimodale egenskapen forsterkende eller dempende Det er jo et samspill mellom hverandre for å få maksimalt

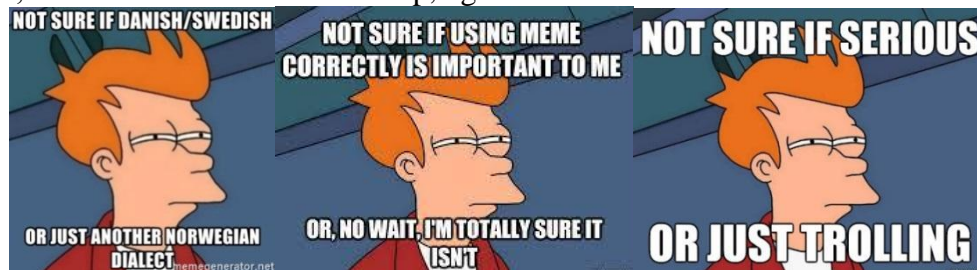

vi ikke mulighet til å drøfte et men jeg vil bare understreke til et vellykket mem, der den funksjonen kan være relevant. språk og bilde som støtter utbytte.

Internett-memer kan også være preget av den såkalte sladdereffekten som er typisk for verbalitet, aktualitet og umiddelbar reaksjon på hendelser. Internett-meme er et fenomen, et konsept, en tekst, et bilde eller en bilde-til-tekst-tilkobling. Memene kan vurderes etter deres verdi. Verdien er avhengig av hvor lenge et mem eksisterer, antallet av forskjellige bidrag, anvendeligheten i sitt

mangfold, evnen til å formidle et budskap, og av kreativiteten som fremkalles.

Memer utgjør en del av allmennkunnskapen. Den grunnleggende betingelsen for spredning av memer er med andre ord at de som deler dem, hører til samme kulturelle bakgrunn, at de benytter seg av samme kulturelle minner, og at de deler et slags fellesskap. Identifiserbarhet og særegenhet er nøkkelord her. Her er noen eksempler:

- Morsomme memer uten ord
- Noe som er spesielt morsomt eller typisk for en bestemt kultur, i vårt tilfelle for nordmenn eller for dem som vil lære seg norsk

- Universielle emner som forekommer på flere språk.

Internett-memer bidrar til et kulturelt felleskap og gjør det mulig å formidle komplekse ideer i for av en kort setning eller et bilde.

Til slutt kan vi heller ikke legge skjul på noen negative trekk knyttet til Internett-memer. Ikke alle folk er like entusiastiske brukere av sosiale medier. En god del bruker sosiale medier først og fremst som kilder til informasjon og underholdning, og bidrar i svært liten grad selv med innhold. Ulike typer memer stiller også forskjellige krav til nettbrukere. Ulike memesjangre krever ulike nivåer av leseferdighet: noen kan forstås og lages av nesten hvem som helst, mens andre krever detaljert kunnskap om en digital mem-subkultur. Det er også flere forskere som gjør oss oppmerksom på at vi er i ferd med å miste det menneskelige ved kommunikasjonen og står i fare for å miste evnen til å snakke sammen og være sammen.

5. Oppsummering

Språk, kommunikasjon og tekst er multimodalt, og ikke utelukkende verbalt. Og memer er en mulig multimodal artefakt. Memer kan også være bevegelige tekster, når brukerne kommuniserer med gif-er. Noen av dem bidrar ikke mer til den pragmatiske betydningen enn et stillbilde, mens andre bare jobber i bevegelig form. Dawkins opprinnelige mem-konsept, basert på darwinistisk evolusjonsteori, har gjennomgått en vesentlig meningsutvidelse og utviklet seg til et folkløse-lignende begrep som spres seg gjennom Internett, og praktisk talt innebærer all slags bilde–tekst–lyd innhold. Shifman (2013, 171) gir i sin bok blant annet følgende oppsummering:

«By defining Internet memes not as single units that propagate well but as groups of items with similar characteristics, we can study memes as reflections of cultural and social collectives, as well as the individual voices constituting them.»

Riktignok kan Internett-memer sirkulere på Internett i årevis uendret eller med mindre eller større endringer, men de fleste av dem er bare tilgjengelige i opptil noen uker eller en måned. Internett-memer spres seg lynraskt og er basert på allmennkunnskap og kulturminner. Videre krever de ofte kunnskap om kulturelle konvensjoner. Et vellykket mem må ha en tydelig skissert hovedidé og være identifiserbar. Ideen må også dukke opp i mange, til og med utallige, sammenhenger. I tillegg er det et viktig mål for et vellykket mem at det inneholder

- humoristisk, morsomt innhold

- oppsiktsvekkende ideer og aktuelle samfunnsspørsmål
- situasjoner som fremkaller følelser og medfølelse
- tanker og mønstre som man kan identifisere seg med

Kulturminner er vanligvis stabile, faste enheter som hører til kulturarv og nasjonal egenart. De er en del av samfunnets felleseie og formidles gjennom generasjoner. Kulturmemer, derimot, er kortlevde informasjonsenheter. Hvor lenge kommer de til å fungere, er ikke lett å svare på. Men i dagens globaliserte og mangfoldige verden er de digitale plattformene et sentralt sted for kulturelle endringer.

Litteraturliste

- Assmann, Jan. 1988. "Kollektives Gedächtnis und kulturelle Identität." I Jan Assmann og Tonio Hölscher. *Kultur und Gedächtnis*. Frankfurt/M.: Suhrkamp.
- Assmann, Jan. 2011. *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Austin, John L. 1962. *How to do things with words*. The William James Lectures delivered at Harvard University in 1955. Oxford: Clarendon Press.
- Bauman, Zygmunt. 2000. *Liquid Modernity*. Wiley-Blackwell. nedlastet 01.06.2021.
<https://giuseppicapograssi.files.wordpress.com/2014/01/bauman-liquid-modernity.pdf>
- Davidson, Patrick. 2012. *The language of internet memes*. nedlastet 01.06.2021.
<http://klangable.com/uploads/books/Mandiberg-theSocialMediaReader-cc-by-sa-nc.pdf>
- Dahl, Øyvind. 2001. *Møter mellom mennesker. Interkulturell kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.
- Dawkins, Richard. 1976. *The selfish gene*. New York: Oxford University Press.
- Dypedahl, Magne og Bøhn, Henrik. 2017. *Veien til interkulturell kompetanse*. 2. utg. Oslo: Fagbokforlaget.
- Engebretsen, Martin. 2015. *Det tredje språket. Multimodale studier av interkulturell kommunikasjon i kunst, skole og samfunnsliv*. Kristiansand: Portal Forlag.
- Eriksen, Hylland Thomas. 2001. *Flerkulturell forståelse*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, Hylland Thomas og Sørheim, Torunn Arntsen. 2003. *Kulturforskjeller i praksis: perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal norsk forlag AS.
- Erl, Astrid. 2011. *The Invention of Cultural Memory: A Short History of Memory Studies*. I *Memory in Culture*. Palgrave Macmillan Memory Studies. London: Palgrave Macmillan.
https://doi.org/10.1057/9780230321670_2
- Halbwachs, Maurice. 1980. *The Collective Memory*. New York: Harper Colophon.
- Hessen, Dag O. 2003. "Mentale parasitter og kulturell darwinisme." I Susan Blackmore: *Memesket*. Oslo: Abstrakt Forlag.

Hofstede, Geert. 2001. *Culture's consequences: comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations*. Thousand Oaks, Calif.: Sage.

Kress, Gunter. 2010. *Multimodality. A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. London, New York: Routledge.

Nissenbaum, Asaf og Shifman, Limor. "Meme Templates as Expressive Repertoires in a Globalizing World: A Cross-Linguistic Study." I *Journal of Computer-Mediated Communication*. nedlastet 09.21.2020
[https://www.researchgate.net/publication/328552926 Meme Templates as Expressive Repertoires in a Globalizing World A Cross-Linguistic Study](https://www.researchgate.net/publication/328552926_Meme_Templates_as_Expressive_Repertoires_in_a_Globalizing_World_A_Cross-Linguistic_Study)

Shifman, Limor. 2013. *Memes in digital culture*. Cambridge, MA: MIT Press.
<https://doi.org/10.7551/mitpress/9429.001.0001>

Stöckl, Hartmut. 2009. "The language-image-text – Theoretical and analytical inroads into semiotic complexity. I AAA – *Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik* 34 (2), S. 203–226.

